

Baltijas Semkohpis.

Jinahl Jelgawâ if nedelâs.

Matkâ bes peefuhfifšanas: no 1. Maija lihdi gada galam 1875 — 1 r. 50 f.; par gadu 2 r., par pusgadu 1 r. 10 f., par 3 meh. 60 f., ar peefuhfifšanu: no 1. Maija lihdi gada galam 1875 — 2 r.; par gadu 2 r. 50 f., par pusgadu 1 r. 40 f., un par 3 mehnefcheem 90 f.

Nedafzija un ekfpedizija Katoku eelâ N° 2. — Studinajumus peecem G. Alfunana f. grahmatu bohdi, Katoku eelâ N° 8.

N° 24.

Trefchdeenâ, 8. Oktobri.

1875.

Rahditajs: Kuefem. bifhu-kohpfšanas beedribas presidents; Relaimigi notikumi; No Ufina pufes; Semites kalpu-mahjas; No Mastawas; Semkohpibas mafihnu tula; Dinamito; Slunfifgs fweests; Generalis barons Rolden; Melones; Is Dinamindes; Rahds wahrs par ffunf. mehfleem; Dohbeles semf. beedr. fapulze 5. Junija; Saules puke; Rahds wahrs par barofhanu ar kartupekrem; Tikuma un netikuma alga; Bahras; Misla; Studinajumi.

Sinas.

Kurfemmes bifhu-kohpfšanas beedribas general-fapulze 27. Septembri f. g. iwehleja par beedribas presidentu „Balt. Semkohpja“ redaktoru G. Mather, kurfch fcho amatu ari peenehma. Pehz notikufchas wehlefšanas G. Mather general-fapulzei lika preekfchâ daschas no wina projekteretas beedribas statuta pahrtaiifšanas, ko fapulze ari atfina par nepezeefchami waijadfagam, bet patezejufcha deenas-laika dehl nospreeda, ka fchi fwariga leeta eepreekfch japahrlihko weenlahrfchu fapulzê un tad jaleek nahkofchai general-fapulzei preekfchâ. Uf general-fapulzes wehlefchanohs presidents nolika fahrtigu fapulzi dehl minetas leetas pahrspreefšanas uf 23. Oktobri (zetordeenâ) f. g., pulkstens 11 pr. pusd., Jelgawâ, Zehra f. nama fahlê.

Relaimigi notikumi. Nakti no 19. uf 20. Augustu nodega Dohbeles apr. Dhsolu muisches Preeedes meshfarga rija; kâ uguns zehlees, wehl nefin, laikam zaur nepadohmibu. Skahde 409 r. 65 f.

5. Septembri Grobinâ, Schmachmana destilaturâ iszehlahs uguns, kuras ihpafchneeks ar fawcem dehleem to apafchas ruhme drihfumâ nodsehfa; bet jumts nodega, kuru pat ari pehzaf atsteiguschees pilf. eedfihwotaji nefpehja isglahbt. Apdrofchinati bija: destil. ehka par 1690 rub., feens uf ehkas wirfu un spirts par 2200 rub. Skahde: pee ehkas 740 r., pee feena 150 r., pee spirta 2381 r. 20 f. Kâ uguns iszehlees, wehl nau finams. Pee dsehšanas weens Schihds sadedfinajis gihmi un rohkas.

6. Septembri nodega Sallonajas Starinsky mahjas (Illufid) wehl buhwê stahwejufe iftaba. Skahde: 114 r. 50 f. Uguns leekahs iszehlees zaur neapdohmibu, jo wispirms fahzis degt garfalmos, kas bija atwesti preekfch jumfšanas.

9. Septembri nodega Pilskalnu (Schloßberg) muischas kalpu mahju ehkas. Skahde: 210 rub. Rahda kalpa feewa atstahjufe fawu 4¹/₂ g. wezu dehlinu bes usfraudfibas un fchis ar sehwekohzinu aifdedfinajis feenu, no lam tad uguns grehks iszehlees.

Nakti uf 16. uf 17. Sept. nodega Prinzmuifchas rijas (ne tahl no Kuldigas). Leekahs, ka uguns peelaifis, lai gan ari war buht, ka tas zaur jagteem iszehlees. Zaur ismellefchanu wehl nekas nau isnahzis.

Bauskas aprinki: 1. Septembri nodega Bauskas Gudfche fainneekam ausu-kaudse, ko kahds 9 gadus wezs gana-puika ar sehwekohzinu aifdedfinajis. Wainigajs stahw ismellefchanâ. Skahde: 162 r. 50 f. 2. Sept. nodega Emburgas Krafa-Rula meshfarga laidars; skahde: 1345 r. Kâ uguns zehlees, nau finams. 15. Septembri nodega Bez-Saules (Alt-Nahden) Leiekur-Frif mahju rija; skahde 500 r., no lam uguns zehlees, nau wehl finams.

Joun-Jelgawas pilf. Hibfchbergas muischelê (peederiga Jahnim Wihtol) 24. Septembri, pulkst. 9 wakara, nodega flehtes, laidars un wahgufis, wif apafch weena jumta. Skahde ir leela, bet wehl nau skaidri ismekleta. Sadegufchi, bes ehkas, 1 firgs, 2 gohwis, 45 aitas, 7 zuhkas, 16 johfis un 8 wifas, tapat ari dauds rudfu, ausu, meefchu, firnu, ahbolina, kartupeku, kahpostu, feena, falmu un malkas, weeni rati, semkohpibas-leetas, drehbes u. t. pr. Tikai ta ehka bijufe apdrofchinata, par jif? fchini briedi nefin, jo muischeles ihpafchneeks jau wairaf deenu nebijis mahja. — Uzim redsoht israhdotees, kâ fchis ugunê grehks zaur tihfchu aifdedfinafchanu iszehlees, un sem fchis apwainofšanas stahw kahds ihpafchneeka tuwakais rads! —

26. Septembri, 6 werstes no Wainodes stanzijas, atrahs uf dselszeta fleedehm kahds sadragats lihks. Ismekleefchana teel westa pee Wisputes pilsteefas. —

No Ufina pufes. Balt. Sem. fchogad weenâ numurâ bij firojis no Leel-Swehtes pufes par weenu gaisa fihmi, kas ar fibins atfpihdumu pee debefs welwes ir fpohfchâ strihpâ pahtagas isfkata paradijusehs, un wairaf minutes pahawejufe. Zeen. rakfitaif nosauz to par eewehrojumu gadijumu. Man gadijahs fchogad tahdu pat gaisa fihmi tai 23. Sept. pulkst. 4¹/₂ no rihta lehnam dffidamu kahdas 1¹/₂ minutes ar resgali pret riht-deenwideem un fpizi uf feemela wakara pufi redseht; pehdigi isdffidamu neredseju, jo drihf weegli miglas mahkufi to fkatamu weetu pahrfedsa.

G. W—nn.

Par kalpu-mahjokkeem Semite (Kandawas kirspehlê). Semites muischâ atrodahs 8 kalpu-mahjokki, kuri ap Jurgeem 1867 gadâ tifa usbuhweti. Schini mahjokkds tagad dffihwo wairaf kâ 20 kalpu, daschi wakineeki un beidsoht kahdi amatneeki. Wif 8 mahjokki ir uf diwi lihniyahm tafiti, 4 ehkas weenâ rindâ, 4 atkal otrâ rindâ preti.

Weena gara ehka weenâ galâ, otra atkal otrâ galâ, kura stakki preeksch katras kalpu-familijas eedaliti. Schihs stakkehtas peepalihdi katrâ galâ teem 8 kalpu-mahjokteem tschetrstuhriku ruhmi (plazi) pa eelschu eeslehg. Schi eeflechta ruhme (plazis) tad nu ir scho ehku widu smuki eetaisits sahles-plazis, kam gar malahm eestahditi wihtoli, leepas un ofolkozini. Katra nama preekschâ schè ir atkal mas smuks dahrsiusch, ar jaukahn georginu pufehm peestahdihts, kas katram kalpam pascham ja-apklohpj, pee kura mahjokta tas atrodahs. Diwi pumpji ir sehts-widu preeksch uhdena. Pret stalleem ir ustaisiti 4 masi kambarischi preeksch lauschu femischligas wajadsibas. Dsimtskungs ari wehl eezehlis ustraugu, kas us to luhko, ka wisos mahjoktos tihriba un skaidriba buhtu un ka laudis prahtigi ar uguni aweetos. Us stalleem ir israfts dihtis preeksch lopudirdinaschanas. Pascha dihta mala stahw no almineem uimuhretu ehka ar diwahm pirihm un diweem maises jepleem.

Tahdôs 4 istabu kalpu-mahjoktos ee-ejoht, ir pa widu leels plats gangis, kur ugunskuri eetaisiti preeksch ehdeenu wahrischanas un istabu fildischanas. Ugunskuri ir ar tahdahm reerehm un schihbereem eetaisiti, ka ar to paschu uguni, ar ko ehdeenu wahra, ari istabas filst. Ja pa wasaras laiku istaba filtumu negrib, tad aischauj schihberi zeeti un filtums ee-et pa zitu reeri skursteni ahra. Ja atkal auksta seemas-laika ar to filtumu, ar kuru ehdeenu wahra, naw deesgan, tad wehl ihpascha weeta teel kurinahts, zaur ko istaba tad pareisi teel fildita. Ne tahsu no ugunskura ir gangi eemuhrets skapis preeksch ehdamu leetu un trauku nolikschanas. Par trepehm uskaph us istabas-augschu (behninu), kur katram kalpam sawa ihpascha flehts preeksch wina mantas peelikschanas. — Katram kalpam ir sawa ihpascha, prahwa un gaischa istaba ar tahdu logu, kam widu leela ruhts preeksch atwehrschanas, lai gaisu waretu drihji tihriht, ja tas buhtu flirts palizis. Istabas ir grihda no dehleem, bet preekschgangôs, kur ugunskuri stahw, no almineem. — Katram kalpam te wehl peedalits $\frac{1}{2}$ puhrweeta semes preeksch wina stahdinaschanas waj zitada apkopschanas.

Neraudas Lihgonis.

No Wajkawas. Awises stahsta schahdu atgadijumu: Semenowskojas tuhwumâ, kahdas werstes ahripus pilsehtas, us Boronowas zela tapa preeksch kahdahm deenahm kahds semneeku lihhs atrasts, kursch pee Berejas aprinka peedereja. Ka awischi sinas isfaka, tad zela gruhtibas un aukstums padarija schim wihram galu, kuras winsch, 60 gadus wez buhdams, newareja istureht. Winsch bija gribejis ar teleem un wistahm us Moskawu braukt; flirtu zelu uu war buht ari flirtas kohpschanas deht sirgi bija ta nokufuschi, ka tee nespehja ratus wairs kalnâ uswikkt. Wihrs gahja tadehl us pilsehtas pusi, zitus sirgus mekleht, un atstahja sawu meitu pee rateem. Kad winsch lihdi pufsnaktei neatnahza un aukstums draudeja meitu nogaleht, tad wina gahja us tuwejo Semenowskoju, bet netapa no tureen semneekem eelaisita fasilдитеes un winai wajadsjea tadeht tahlak eet, kamehr aijnahza pehdigi lihdi nahwei noguruse pee sawa brahta, kursch bija polizists Dhotni-Mjadâ. Leekahs ka winas tehws ir pa tam bes palihga pee rateem atgreesees. Otrâ rihtâ tapa winsch un weens sirgs bes dschwibas us zela atrasti; otrs sirgs un teki bija naktsaul-

stumu isturejuschi. Ari wistas aukstums bija nogalinajis. Un til leels aukstums bijis Septembera mehnescha fahlumâ!

Ka djirdams, ta par semkohpibas maschinehm, kuras lihdi schim drihsteja bes muitas eewest, buhschot no nahkama gada fahkot 50 kap. par pudu muitas jamaksa, kas machines, ihpaschi smagahs, fadahrdsinahs.

Birma Ungaru semkohpibas beedriba isleeta ar weiksmu pee alminu un zelmu skaldischanas jau sen kahdu jaunaku skaldamo materialu prohti dinamitu (Dynamit). Schis materials nebija gan aisleegts, bet to drihsteja tiklai pa semes zetu ar rateem eewest. Tagad ir zeribas, ka waldiba atwehlehs to pa dielszetu eewest, zaur ko ta isplatischana un isleetaschana taps paweizinata.

Maschinu pahrdotawa no Zieglera un beedra Rihgâ ir par to ruhpejusehs un tai peederehs ari nahkamiba schihs prezes pahrdoschana.

Skunstigs sweests. Nesen tilahm wehstijuschi, ka Potsdamè eetaishts mahksligs sweestafabrikis. Pee schihs sinas waram wehl tagad pasinoht, ka Pehterburgâ un Warschawâ ir ari tahdi fabrika atwehrti un no kohpmaneem tohp trihs sweesta sortes peedahwatas par 23, 28 un 40 kap. mahzina. Kahds kungs, Maurizius Bortensteins, ir general-agenturu usnehmees un apnehmees wifas pilsehtas ar jaunmodes sweestu apgahdaht. Ar til augstahm zenahm nu gan newarehs ihsto sweestu pahrspeht. Wifadâ wihse schai jaunai leetai wajaga sawam labumam buht, jo leeli kapitali ir preeksch tahdahm eetaisehm famesti. Muhju lauzineekem, kas ar sweesta taifschanu darbojahs, dohdam to padomu, atstah to eeradumu, ar schahdu tahdu famaitadama peemaisijumu sweestu pawairot, un tikai labu sweestu us tirgu west. Kad ihstais sweests buhs ar weenu tihrs, gahrds un lehts, tad skunstigs sweests ne-eeweesisees, kad tas ari taptu druszin lehtaki pahrdohs.

Generals, barons Nolcken, wezigs kungs no Sahmu salas, zetos schajâs deenâs, no kahda Lehrpatas studenta pawadihts, pahr Atlantâs juhru us Kolumbijas walsti (Amerikâ), tuwu pee ekwatora un pee Klufahs juhras — tur taurinus kert, tohs sakraht un winu slakas sinatniski ispehtiht. Tikai pehz sinatnibahm slahpdams, schis wezais wihrs usnemahs zela gruhtibas un breefmas, us tahdu semi zelodams, kura mas un neattihstijuschos zilweku, kas lihdsinajahs meschonu tautahm. Us Afriku un Jaun-Sehlandu katrâ gadâ jaumi ispehtitaji aischeko, tureen wehl nepasistamos apgabalus apstaigaht un par teem sinas sakraht, un meh preezajamees par zilwezes neapnikdamu ispehtischanas garu. Ari us tahko seemeli tohp bes miteschanahs juhras zelokumi usnenti, lai waretu tureen dabas noslehpumus ispehtiht. Meh apbrihnojam ar pilnu taifnibu drofchos zelokajus un lasam ar patikschanu mahjâs fildâ istabinâ par winu zela breefmahm un peedshwojumeem. Bet ka kahds ihpaschi taurinu deht, un pee tam wehl is muhsu semes, zeloschane us til tahlahm semehm usnehmees, tas mums ir kas jaunus, kas wehl naw dsirdehts. Domehr wehlam wezajam kungam un wina jaunam zela beedram laimi us winu tahko zetu un preezigu atkalredseschanos!

Melones par zuhku ehdamo. Ungaru semè schogad melones tik dauds, ka daschôs zeemôs ar tahm zuhkas baro, kuras par tahdu gahrdu ehdamu sinams nemas nedusmo-

jahs. Daschäs weetas tohp ari sagraistās un schahwetas melones lohpu ehdamam isleetatas.

West's is Dinamindes. Sinadams, ka daschi zeen. Widsemes semkohppi laikrakstu „Baltijas Semkohpis“ labprahht usnehmuschi sew par mihtu beedri sawā darbu laukā, eekahrojos tadeht teem pascheem pasneegt sinas is winu widus. Lai gan par semkohpibu newehstischu, tomehr zerams, ka ari zitadas sinas buhs mihtas. Wehstischu par bihbeles fwehtkeem, ko Dinamindes draudse fwehtija fwehtdeen, tai 28. Septemeri sch. g.. Swehtkus noswehtija minetas draudses basniza, ko wina sauz par „Balto basnizu“. Zil sadfirdu, tad schi basniza, kas bihbeles fwehtku weefus usnema, pastahwoht no 1786 g. Basniza bij no tureenes aplahrtejam jaunkundsehm un ziteem brangi puschkota. Ispuschkoschanai ziti un zitas dahwujuschi seedoschas pukes un ziti atkal puschkohoht tahs isleetajuschu. Draudses zeen. mahzitajs Stoll k., griedams draudsei fwehtkus padariht peemihligus un ihpaschi ari tadeht, ka fwehtku deena pats ar sawu familiju peestaigaja pee fwehta altara, bij usluhdsis Sifegalas zeen. mahz. Stoll k. par spredikotaju. Wihrs, ar labi firmu galwu, pagohdinats ar waru un selta krusteem, sazija sawu fwehtku sprediki tahda mehrā, ka to klaufotees firdi wareja fazeltees juhtas: „Winsch ir pagohdinashanas wehrtis.“ Nunaja par 15. p. no 50. D. dj., kur ta lasams: „Upure Deewam pateikschanu un makfa tam Wisuaugstakam tawu apsohlichanu? Behz pabeigta spredika, draudses mahz. stahjahs us spredika krehslu un runaju us draudsi eespaidigus wahrduš un tad pasnoja tai samestahs dahwanas preeksch bihbeles pameizinaschanas. Baltas basnizas ehrgelneeks Neiter k., kas ari Dinamindes draudsei par skohlotaaju, pildoht tilai ohtru fwehtdeenu sawu amatu, jo fenejais esohht pagahjuscha wasara zaur nahwi aigahjis us muhschigo dufu. Bihbeles zeenitaju mums netruchst; bet winas fwehtku fwehtschana daschahm Luteru draudsehm wehl labi pasweschā leeta. — — Weefons.

Saimnezibas nodata.

Kahds wahrds par wairak eewehrojameem skunstis- (mahkflas) mehfleem, it ihpaschi kaulumilteem un superfosfateem.

(Beigums).

Zaur zaurim pee mahkflas raschojumeem mums ir ja-peeskaita tas ta nosauzams simju guano. Ta ka juhras putnu bariba, no kuru islahrnijumeem pa leelakai datai guano fataisahs, fastahw is simim, tad ar jadohma, ka sagatawojumam no simim waj ar winu atleekahm nebuhs buht daudsi sliktakam par dabā fataisijuschohs guano. Pa juhrmalahm jau sen simis un winu atleekas preeksch laukumehsfloshanas leeto, bet til jaunata laikā ir sahkluschi winas fabrikos apstrahdaht; tagatne mehš fastohpam tirgoshana daudsi un daschadas sortes simju guano, ka Anglu, Frantschu, Neifundlenderu, Norwegeru, Pruhschu u. t. j. pr. Guano nefs pa leelakai datai tahs weetas nosaukumu, kur tas ir tijis sagatawohts. Ka wairak eewehrojams no wisahm simju guano sortehm ir Anglu guano. Kahdi 25 gadi atpaka Anglijā gar krasseem Suksefa, Kent

un Effels ker masas simtinās Clupea sprattus, kas daschds gaddis leela wairumā pee mineteem krasseem peerohdahs. Schahs simtinās teek sagruhstas un par mehfleem pahstrahdatas, kas wiswairak tohp preeksch kweeschu laukeem un apinu plantazijahm leetati. Guano teek sagatawohts pehz kahda Angla Petlitt metodeš, kas 1853. gada par scho leetu dabuja ihpaschu privilegiju; Anglu simju apstrahdashanas wihsē nekur zitur nau skaidri sinama. Scho simju guano analise leezina par wina leelu swaru; winsch fatur lihdi 17% amonjaka; guano pahrdedsinats 100 dalās pelnu fatur lihdi 42% fosfora-flahbes un lihdi 19% kali, ta tad guano fastahwā atrohдахs wiši stahdeem nepeezechamakee elementi deesgan leela wairumā. Waj gar muhsu juhrmalu masas simtinās un simju atleekas, kuru wisadā wihsē deesgan leels wairums buhs, ar tohp preeksch lauku mehfsloshanas leetatas, to nesinu.

Ar simju guano apstatischanu mehš dohmajams wairak eewehrojamos mahkflas-mehslus buht pahrunajuschu. Par guano, pee pirmas schkiras peederedamu, plaschaki pahspreechoht mehš ari peeminejam, kahda wairumā tas waretu buht leetajams. Tagad mums atleekahs to paschu ari ar ziteem schini rakstena aprakstiteem mehfleem dariht, bet te man zeen. lasitajeem jafaka, ka us scho jautaschanu ir zaur zaurim ne-eespehjamš doht pilnigu atbildi, ta par peem. waj mehš waram teikt: „preeksch weenas puhraweetas, laj waretu us kreetnu kweeschu plauju gaidiht, ir wajjadšigs 3 pudi kaulumiltu?“ Leelaka data no skunstis-mehfleem, pee kureem ari kaulumilti peeder, peedoht semei til weenu elementu, — schini gadijumā fosforu, bet ka mehš jau sinam, tad semei deht kreetnas auglu isdohshanas newaijaga wis peedoht til weenu, bet daudsi tahdu elementu; gandrihi katreis fosforu, kali un slahpekli un daudšds gadijumds ari magnesiju; zitu elementu, zil to stahdeem preeksch taisnas baroshanahs wajjadšigs, deesgan seme atrohдахs. Tas taisnakais un bes kahdas schaubishanahs tas labakais zelsch, us kureem lasitajus schini leeta waru noraidiht, ir stahdu analises, kuras mehš ar schini rakstena peewedahm. Behz stahdu analisehm mehš waram issinaht, kahdu wairumu weena jeb ohtra elementa un kahdu wairumu barodamu buhtu stahdi ir semei atnehmuschi, un wismasak tahdu paschu ir katra semkohpia peenahkums pehz eespehshanas luhkoht semei atdoht. Ne wairak ka reisu mehš jau teizam, ka lohpu islahrnijumi ir laukfaimnezibas pamata akmins un skunst-mehsli ir til peepalihdsedami, tas ir truhkstoscho barodamu datu peedeweji. Behz analises wajjadšigu mehslu wairumu aprehkinaht nemas nau til gruhti. Behz stahdu analises mehš issinam, ka tahdi un tahdi stahdi atnem no 1 puhraweetas til un til fosfora, kali, un slahpekla; pehz kuhš mehslu analises mehš issinam, ka leetojoht tohs weenā waj ohtra wairumā truhkst wehl til un til daudsi fosfora, kali, waj ar kahda zita elementa, tad skunst-mehslu analise mums rahda, ka par peem. 100 mahrz. superfosfata saturahs lihdi 20% fosfora-flahbes. Ta tad atnemto elementu wairumu salihdsinoht ar to, zil wehl truhkst leetajamā kuhš-mehslu wairumā, mehš waram deesgan pareisi noswehrt, zil wehl ir wajjadšigs weenu jeb ohtru skunstis-mehslu deht kuhš-mehslōš truhkstoscho datu peepildishanas. Saprohtams, schahda aprehkinashana til war tad notikt, kad skunst-mehslu sagatawotaja waj pahrdeweja galwoshana par elementa wairumu

finamõs mehflõs ir pareisa*), bet Deewam schehl daschi skunsts-mehflu tirgotaji, ka leelaks, paschi sawai galwoſchanai netiz. Tã kahds no Rihgas mahkflas mehflu ſagatawotajeem, ja nemaldohs T. lungs, galwo par elementa wairumu ſinamõs mehflõs, bet turklaht jau peemin, ja awgalwota elementa wairums nebuhtu pilns, tad winam nahkſchoht par labu kahda ohtra barodama buhte (tas ir tõs mehflõs, kas wairaf barodamas buhtes ſatur). Pehrkoht ſkunsts-mehflus pehz ſchahdas galwoſchanas nau eespeh-jama nekahda aprehkinaſchana, tadeht mums ſchahda galwoſchana iſleelaks ju ehrmiga.

Lai zeen. laſitajeem jau bes ruhpias aprehkinaſchanas zaur analiſi buhtu bijis dauds maſ noprohtams, kahda wairumã weeni jeb ohtri ſkunsts mehfli jaleeto, mehſ peewediſim daschus ziparus, kã to atrohdam daudſãs lauffaimneeziãs grahmatãs, un ka to mehſ ari jau pee pirmahs ſchãkiras peederedamo guano darijahm. Twaitotu kaulumiltu uſ 1 deſetinas waijaga no 9—18 pudeem; ta ka ſuperſoffats, lai gan wiſch ſatur iſkaufetu foſſoru ſlahbi pehz ſawas darboſchauahs, tomehr ir twaitoteem kaulu milteem lih-dſigs, tad ar wiſch ir jaleeto tahda paſchã wairumã, kã twaitoti kaulumilti.

Sehraſlahbais amonjaks teel tai wairumã no 6^{1/2}—8 pudeem preekſch 1 deſetinas leetats; wiſlabali to ir leetaht ſmalkã pulwera weidã, zil eespehjams weenlihdſigi pa lauku preekſch paſchas fehſchanas iſkaiſiht un weegli apklajoht; winu ar weikſmi ar war lectoht kã wirsmehflus pa jau uſnahkſcheem ſtahdeem. Weenlihdſiga iſkaiſiſchana wiſlabali ir ſaſneedsama ſajauzoht to ar no 3—4 til daudſ ſemes.

Iſchilis ſelitros nem no 6^{1/2}—10^{1/2} pudeem uſ 1 deſetinas (1 deſetin. = 3 puhrw.); ſelitra teel iſkaiſita pulwera weidã wai pa uſnahkſcheem ſtahdeem kã wirsmehfli, wai ar pa aſtrahdatu lauku un ſekli apklahta, neilgi preekſch fehſchanas; deht labakas iſkaiſiſchanas ſelitra ſajauz ar no 3—4 til daudſ ſemes; iſ iſmehginajumeem ir atraſts, ka ſelitrai darboſchanahs ir daudſ weigſmigaka, kad ar to ne uſ reisu, bet wairaf nehmeendõs mehflo, tadeht pirma mehfloſchanas wiſje ir labaka.

Kali mehflu — Straſpurti kali ſahls, wajaga preekſch 1 deſetinas pee kartupeleem no 8—13 pudeem. Deht nepeezeeſchami weenlihdſigas iſdaliſchanas kali ſahls waijaga ſajaukt ar no 3—4 reiſ til daudſ ſemes. Kali no wiſeem muhſu lauku augeem wiſwairaf waijadſigs ir kartupeleem un ta ka ſchis ſtahds nem deesgan padſiti baribu iſ ſemes, tad ar kali mehflus buhs labi padſiti preekſch wina eeart (mehfloſchana ar kali ſahlim naw peelaiſchama ne wehlu rudent, ne agri pawafari). Kartupetu druwa no 56—59^{6/10} iſchetwertu atmẽ no 1 deſetinas 3^{7/10}—6^{1/10} pudu kali (1 iſchetwertõs = 3 puhrw.), tadeht ar preekſch kartupetu lauku mehfloſchanas ar ſehra ſlahbo kali, uſ 1 deſetinas wajaga no 8^{7/10}—13 pudeem, bet ja mehflo ar ſehra ſlahbo kali magnẽſiju, tad no 26—39^{2/10} pudeem.

Sawu rakſteenu beidsiht turu par nepeezeeſchamu, zeen. B. ſ. laſitajus wehl atgahdinaht, labi eewehroht zeen. „r“ k. rakſteenu Nr. 11 Balt. ſemkõhpi: Kahdi ſkunsts-mehfli ir tee labakee.“

*) Bitadi ſemkõhpijam paſcham buhtu mehfli jaanalifeere, kas ne kãtrreiſ ir eespehjams, jo analifeereſchana peewrafa daudſ laika un, kas tas leelafais, — deesgan kreetnas libmijas ſinaſchanas.

Zil naw un nebuhs wehl jadſird no muhſu, pa leelakai dalai augſtaku attihſiſchanas ſtahwofli wehl neſa-ſneegufcheem Baltijas ſemkõhpiem, ka ſkunsts-mehflus ne-efoht wehrts pirkt, ta til efoht weltiga naudas iſſchlehrſchana. Bet mihtee ſemkõhpi, kas tã runa, mums jums jaſaka, ka tas leelafais eemesls ſchini leetã, ar reteem iſ-nehmumeem, naw nekur zitur meklejams, kã vee tirgotaju jeb ari ſkunsts-mehflu pahrdeweju ſirdſapſinaſchanas. Ra-tris ſemkõhpiſ ſin, ka drumas wairaf gadus bes mehfloſchanas aſtahjoht un no tahm tomehr auglus atmemoht, tahs paleel ar weenu ſliktakas un ſliktakas un kas tad gan ir ſchim eemeſlim par zehlojni? Saprohtams kã zits nekã, ka tas, ka ſtahdi neatrohd ſemẽ wairs derigu wairumu waijadſigu baro-damu buhtu. Un tadeht tad nu gan ſtahdeem neaugt, ja mehſ paſchi waijadſigas barodamas buhtes derigã wairumã pee-dohdam? Ja ſemkõhpi zeramas witnodamas drumas weetã, pehz pilnigas mehfloſchanas ar ſkunsts-mehfleem un wiſus zitus nolihgumus eewehrodami, til ſmilgas ſawahk, atlez, ar reteem iſnehmumeem, ja drihkſtam tã iſſajitees, no ſkunsts-mehflu ſagahniſchanas, eekſch ka jau ſemkõhpi pa-ſchi buhs pahrlẽezinajufchees.

Zeen. „r.“ lungs dohd padohmu, liſt pirktohs ſkunsts-mehflus analifeereht, mehſ ar ſchim padohmam neeſim preti, tas ir tas taiſnakais zekſch, bet analiſe maksajoht 25 rubl., ka to lai eespehj tas ſemkõhpiſ, kas pehrk ſkunsts-mehflus par 10 un maſak rubuleem.

Mehſ no ſawas puſes dohſim padohmu un zeram, ka ari zeen. „r.“ k. mums peekritihõs, lai maſgruntneeki ſa-weenojahs pa wairakeem lohpa, pat pagasteem, pee ſkunsts-mehflu pirkſchanas un tad leel analifeereht; tas nu gan katram warbuht kahdu rubli maksahs, bet par to wini buhs pahrlẽezinati, ka pateeſcham mehflo ar ſem ſinama noſaukuma pirkteem ſkunsts-mehfleem, bet ne ar ſchahdahm un tahdahm, un kã zeen. „r.“ lungs ſaka, pat ſlahdigahm buhtem. Un pehdigi, kam nau analifeereſchana ſaſnee-dſama, tas lai wiſmaſak ſkunsts-mehflus uſdohd pirkt tahdam, kas jau wairaf gadus ar teem nodarbojees un tadeht buhs gruhtaki peewitams.

Seetinsonu Tahnis.

Saimneeziãs nodata.

Dohbeles ſemkõhpiãs-beedrias mehneſcha ſapulze,
tai 5. Junijã, 1875.

Bija ſapulzejufchees 18 beedru. Schodeen wiſpirmõs nahza pee iſſklaidroſchanas ſchis jautajeens: „Kahdã wiſje war pee neleelahm ganibahm un plawahm it ahtri un nẽ uſ pahraf dahrgu wiſi pee laba lohpu-pulka uſtureſchanas peetapt?“ Pehz tam, kad par ſcho jautajeenu daschadi bij ſpreekſts, nonahza beidsiht uſ to, ka pirmais lihdsellis tẽ eſot tas, kad zaur labaku lauku-ceedaliſchanu, warbuht 10 l. eed., wairaf plawu un ganibu eegahdajot un kad zaur kreetnu, ſtingru lapu eepirkſchanu labu waiſloſchanu luh-kojot padſihdinaht.

Pehz tam tila iſſklaidrohts atkal ſchis jautajeens: „Kahdi darba-rati ir tee derigakee, waj weejuhgu, wai diw-juhgu?“ Dohbeles ſatweeſchu draudſes mahjitajs. C. W. Boc k. domã, ka tas labums pee diwjuhgu rateem eſot tas,

ka tad laudis wairak topot veetaupiti, jo to tad të masaf waijagot. Tomehr pee muhsu dsihwes apstahleem diwjuhgu rati ne-efoht derigi; winsch domà, ka tà pat kà wi-nam, tà ari wiseem ziteem Dohbeles apgabalà, buhschot maj lohpu-baribas un tapehz wareschot masaf sirgu rureht; ar weeneem diwjuhgu rateem ari newaretu til daudj pastrahdaht, kà ar divi weenjuhgu. — Barons v. Nettelhorst-Schlagunes f. issaka, ka winsch zaur ismehginajumeem esot atradis, ka ar weenjuhgu-rateem, lihdfigà laikà, wairak labibas zc. warot eewest. Laudis topot sinams gan pee diwjuhgu-rateem peetaupiti. — Dr. Hande-Ziroles f. jautà, kapehz tad ahrsemè teefot wairakjuhgu darba-rati wisparigi leetati? — Barons v. Nettelhorst-Schlagunes f. us to atbild, ka tas ahrsemè tapehz warot notift, ka tur til lableel, kà laufzefi labaki esot, laufi lihdisenafi un bes grahwjeem, tapehz ka tee të wairak dreneereti zc. — Dr. Hande-Ziroles f. atfal domà. ka pehz wina aprehkina weenjuhgu wesumis tikai 216 kub.-pehd. turetu, kamehr diwjuhgu-rati kahdas 800kub.-pehdas turot. — Krohna Sihpeles muishas arendators, G. Grünberg f. issaka, ka us diwjuhgu rateem warot tikai $\frac{1}{3}$ wairak uskraut, ne kà us weenjuhgu. Gährgens-Naudites f. domà, ka kalnainòs apgabalòs un tur, kur pahrlaukeem daudj grahwju welkash, weenjuhgu rati gan derefchot, tur preti lihdisenòs apgabalòs diwjuhgu darba-rati buhschot tee labakee. — Wisa sapulze weenjahs us to, ka muhsu tagadeju dsihwes apstahku deht weenjuhgu rati esohht tee labakee.

Tablak tika schodeen spreests par to jautajeenu: „Kahda baribas-files forma preefsch sirgeem un leelopeem ir ta labakà?“ Wisparigi tika nospreests, ka preefsch sirgeem un leelopeem wislabaki esot, kad teem ihpaschas files pee redelehm buhtu, tà ka tee tuhlit (t. i. weenà laikà) baribas un dsereena preefschà atrastu un teem pee padfirdinaschanas newajadsetu wehl ihpaschi tapt walà atseeteem. Tahdòs statòs, kur fuhdi preefsch mehslaschanas teefot tureti, tur esot muhretas files tahs labakash, zaur ko dschereena faskahschana warot tapt aistureta. Scheem spreedumeem pretojahs Dr. Hande-Ziroles f. un J. Walter f., is Schibes Peises mahjahm; abi schee kungi pastahweja us to, deenischkà diwreischigà lopu atseeschana un dsirdeeschana esot peeklahjiga un preefsch lopeem weseliga. Preefsch sirgeem, kà Dr. Hande f. domà, eemuhreti dselsu-grahpi esot tahs labakash files, tapehz ka sirgi is winahm newarot dsereenu ar purnu isgruhst ahrà.

Us to jautajeenu: „Waj ir derigi, fuhnas kà pakaisijumus leetaht?“ Gährgens-Naudites f. atbild, ka fuhnas ne-efot ne kahds derigs pakaisijumu-materials, — fuhnas esot tas sliktatais lihdsekkis schini weetà; til tad, ja kahdu zitu pakaisijumu ne-efot, warot fuhnas preefsch tam leetaht.

Bertrama Kahrlis.

Saules pufe.

Schihš pufes, ko daschòs Latwijas apgabalòs ari par „faules rosehm,“ nosauz, atrodam katra semneeku mahjà, gan stahdu dohbès, gan ari zelinu malàs waj nu fehtas jeb stahditas, jeb ari sawà watà no isbiruschahm sehklahm augdamas. Winas isaug trekna semè itin leelas un resnas, ar kuplahm platahm lapahm un daudj sareem, kuri wisi seed un sehklas isdohd. Ihpaschi galotnes galwinas aug lohti platas un winu sehklas ir ihsti leelas. Schihš pufes

muhsu lauku seltenes stahda jeb sehj tikai winu jauku seedu deht un muhsu semkohppi nesin wehl nemas, kahdi ziti labumi no winahm atlehktu, ja tahs pareisi isleetatu. Angtu semkohppi sin scho puku sehklas leetà list, kuras pee mums lauj isgaisf, un tahs atmalfajohht winu publinus daudj bagataki ne ka kahdi ziti stahdi. Tur teef no schihm sehklahm elje fabrijeereta, kura esohht ari pee ehdeeneem deriga, no winu milteem zepohht lohti smalkus un gahrdus pihragus, un pee rudsu milteem peejaukti tohpohht maife daudj gahrdaka un spehzigaka. Puku lapas deroht lohpeem par brangu baribu un seedòs esohht daudj medus daldas preefsch bitehm. — Labi buhtu, ka muhsu lauzineeki ari sahktu scho puki wairak lohpt un isleetahht, jo katra mahjà atleekahs kahdi masi brihwi dahrsa- jeb pagalma stuhriichi, kur scho augligo un derigo stahdu eeseht.

Kahds wahrds par baroschunu ar kartupekeem.

* Kartupeli (Solanum tuberosum) fatura zaur zaurim rehkinot:

uhdena	75	prozentès
olas baltuma weelu	2	"
tauku weelu	0,3	"
stehrketu	18	"
daschadu fshabbu	2,7	"
koka weelas (Wasserstoff)	1,1	"
pelnu	0,9	"

100,0

Daschadàs kartupetu sortès, kà ari kartupelòs, kas daschadà semè auguschji, ir barodamo dalu faturs daschadòs. Pret pamafari barodamo dalu faturs tohp ar weenu masaks, it ihpaschi ja kartupelus fildà — drehgnà weetà tura. Kartupeli ir zaur sawu leelu stehrketu faturu deesgan trekna bariba.

Kartupelòs ir ihpascha gifts, ko par solaninu fauz. Zaur scho, ka ari zaur zitahm fshabbahm fulahm, kas asinis pahreet, rodahs daschadas flimibas. Regatawi, ka ari sadihguschji kartupeli fatura solaninu jo leelakà mehrà un tapehz ir jo fshahdigati.

Sati kartupeli ir preefsch dascheem lopeem gruhti fagre-mojami (sawahrami).

Uhdeni jeb garainòs wahriti kartupeli ir weegli sawahrami*, bet sche jaewehro, ka wahriti kartupeli pehz atdsischanas tohp zeeti, jeb ari zaur wahrischunu weegli pahrewerschahs klisteri, pee kam tee ir gruhti sawahrami, weegli eefshahst; wiss tas ir fshahdigs preefsch lopeem.

Tapehz ir wahritus kartupelus gruhti ta fagatawot, laj tee buhtu ihsti derigi. Jo leelakà mehrà ar kartupekeem tohp baròs, jo leelakà mehrà ari schahdas gruhitibas rodahs, ne-eewehrojot dedsinamà materiala, kas pee tam top isleetats.

Iffaluschi un eepuruschi kartupeli ir loti fshahdigi.

Sirgeem ir newahriti kartupeli gruhti sawahrami; kartupe-lòs buhdamas fshahbesun solaninis sirga organismu loti fatri-zina, zaur ko daschadas flimibas rodahs. Masà mehrà, ka pee-jaulums pee zitas baribas, ir kartupeli ari preefsch sirgeem toti trekna bariba, tomehr tahda baroschana peelaischama tikai dar-ba sirgeem. Kaut gan kartupeli ne kad newar ausu atstahwet,

*) Jo darbibu, zaur kuru tohp bariba no lopa organismu ta pahrschahdata, ka ta war asinis usnemta tapt, fauz par baribas sawahrischunu.

tad tomehr tos war pehz baroschanas spehka aufahm lihdfigus turet. $\frac{2}{3}$ ausu weeta wahritus kartupefus dodami mehsh spehzigus firgus waram pastahwigi pee gruhsteem darbeem bruhket. Ka firgi pee tam wairak swihst un puto, tas ne buht nelezina no winu nespehziabas, bet nahfahs no tam, ka kartupeli satura wairak uhdena; bet pee tam weegli noteel, ka firgi top treknafi.

Zaur sawu spehzigu baroschanu ir kartupeli aitamh flahdigi; aitu peena ihpaschibas zaur kartupeem samaitajahs, tas ir gruhti sawahrams preeksch jehreem, furi zaur to nowahrgst; zaur baroschanu ar kartupeem ari ne reti noteel beslaizigas atweschanahs.

Wahrity kartupeli aitamh masaf derigi.

Zaur sawu barodamo dasu bagatibu kartupeli ne buht naw lopu normaliga (dabai atpafiga) bariba. Zaur teem ahtri samaitajahs asinis isstrahdadamee organi, rodahs flarbas fulas. Ir eemehrots, ka ar kartupeem baroto gowu teli ar weenu nihst. It ihpaschi jafaka, ka kartupeli gruhfnejahm gowim flahdigi.

Sali kartupeli rada wairak peena, wahrity turpretim wairak galas. Peena gan rodahs zaur safu kartupelu baroschanu wairak, bet wina ihpaschibas tohp fliktakas: peens satura masaf krehjuma un naw tik gahrds.

Wifas schihs buhschanas pagehr leelas usmanibas pee kartupelu baroschanas.

Newahrity kartupeli pee jauneem lopeem fatrizina waisoschanas organus.

Bet ta ka daudf saimneeziabas mahju lopus ar kartupeem baro, tad it ihpaschi ir derigi, ar lihdsekeem eepaschtees, zaur kureem winu flahdigas ihpaschibas ir nowehrschamas.

Preeksch baribas janem weseli, labi usglahbajufchees kartupeli; lopus wajaga lehnem pee kartupelu baribas peeradinat; kartupelu newajaga lopeem pahraf leela mehradot; pee kartupeem wajaga dotflaht zitu baribu, kas papilditu truhkstoscho baribas apnemu (объемъ), preeksch kam it ihpaschi derigi salmi; tahlak ir wajadfigs loveem dot baribu, kas issargatu, ka no kartupeem nerodahs flahrbas fulas, preeksch kam atkal wis labaf der salmi.

Pee baroschanas ar wahriteem kartupeem jadod lopeem bes tam wehl feens, salmi, jeb ari kartupeem japeemaisa flaht salmu effekti. Tapat ir derigi, baribu ar fahli aplasit; wahrity kartupelus war fastampat (fastaidit) un tad ar uhdeni par dsiru dot lopeem, tapehz ka tad tee nepahrwehrschahts flihsteri.

Kad kartupelus ar salmu effekeem maisa, tad tas jadura tuhlin pehz wahrity kartupelu atdschanas.

Scharbas fulas war is kartupeem isschirt zaur to, ka tos auksta uhdeni lahdu deenu mehrze, wis labaf ja uhdeni pa reisai noleij un jaunu usleij.

Ja lopus baro ar kartupeem, tad tee jadsirda preeksch baroschanas un newis pehz, jo tas pa reisei flade.

Kartupeli preeksch baroschanas tihri no smiltim janotihri; ja newar fauseem smiltis noberst, tad tee jamaafga ar uhdeni.

J. Semits.

Tifuma un netifuma alga.

Stahits is Latweeschu dsihwes, no Lappas Wahrityna.

II.

(Turpinajums.)

Kad es kahdreif pehz tam schè garam gahju, tad tu dahrsina pukus aplasidama manu fweizinaschanu laipni un mihligi sanehmi, un luhdsi mani, dahrsina ee-eet un lahdu briedi apsehstees un parunatees, fur tad tu man dahwinaji diwus us weena sahda augufschus rohschu seedus, kurus es wehl tagad ka dahrgu mantu glabaju. No tahs reisas manas dohmas kawejahs tikai pee tewis; es apmekleju tewi beeschi, ko tawsh tehws labprahd eeraudfija, un ta muhsu mihlestiba isauga. — "Winsch aplusa dohmash eegrimis.

"Al, kaut jel mans tehws nebuhtn nomiris!" wina issauzahs; tad wina sahka us reis klausitees un isbihjahs. "Steidsees ahtri prohjam! Es dsirdu pagalma wahrity ar leelu trohstni atweroht. Tas ir brahlis! Steidsees prohjam, lai winsch tewi te nepamana!"

Us wahja puisena gultas fehshoht un galwu us rohlahm atpuestu eenahzis kahrlis atrada sawu mahfu.

"Waj tu wehl ne-est sawa gulta?" winsch prafija strupi, istaba eenahzis, jepuri us galda usfweedsams un pa istabu schurpu un turpu staigadams sawus fwahrkus lehni nowilfdams.

"Augustam bij atkal karfonis usnahzis, kurfch tikai preeksch masa briedi pahrgahja un winsch apgulahs meeriga meega." wina atbildeja, it ka meedfiga buhdama sawas azis behrsedama.

Us reis brahlis apstahjahs sawas mahfas preekscha un usskatija ar gluhnedamahm azihm, ta ka wina negriboht isbihjahs.

"Kapehz tawi waigi nosarkst ka uguns? Kapehz tu drebi ka apfes lapa no wehjina eekustinata? un kapehz lohgs ir atwehrt?" winsch prafija ahtri un ne-ustigi.

Natalija ne-atbildeja ne ko, un brahlis steidshahs ahtri pee lohga un skatijahs usmanigi ahra. Rihta-gaisma bij jau leela, tapehz winsch wareja apafsch lohga us wuku dohbes sahbalu pehdas eeraudfih. No dusmahm duhri fakneebis winsch nowehrschahs no lohga.

"Te atkal ir spohli bijufchi! winsch issauzahs. Es nedrihstu wairs ne no mahjas is-eet, tad mana negohdiga mahfa fateelahs nakts laikâ pee lohga ar wasankeem un aplauno mani un manu mahju. Tur winsch eet pa laipu pahr upiti! Pagaidi deedelneeks, es tewi drufku sabaidifchu, ka tu wairs ne-eedrohschinasees zita reisa nakts laikâ ar gohdigu kauschu lohgeem un pafschkeem wasatees!" — Winsch rahwa ahtri flinti no feenas un schahwa to zaur wafeju lohgu, ta ka no schahweena rihbeena atbals jo tahli meschds flaneja.

"Al Deems!" Natalija issauzahs lohti isbihjufees un nokrita pee gultas us gridu. Aismigufchais puisens uszelahs ari ahtri gulta sehdu un pakritufcho mahfu redsedams, issauzahs breefmigi waimanadams: "Wai Deewin, mahfa ir nokauta!"

Kahrlis eerahwa flinti zaur lohgu, peegahja pee mahfas un fajija ar launu fmaidu: "Negohdiga meitene, eij nu paraudfih, waj manas fthrohtes naw tawu wasanki

aifnehmufchas! — Bet lai ſchai ſvohkofchanai buhtu drihf gals, tad es gahdafchu, ka tew drihſumâ tohv ar Straſdu Mikeli kahſas dſertas, tik teefcham, ka es efmu ſawai familijai tehwa weetâ un man ir wara ſawas mahjas gohdu aiſſtahweht! —“

III.

Epohichee rihta-ſaules ſtari apſeltija kohku galotnes un pawehſtija paſaulei deenas eefahkumu. Putni meſchâ iſlihdahs no ſawahm ligſdahm un ſkandinaja neſkaitamâs baſſis ſawas rihta-dſeefmas. Lohpi uf ganibahm iſdſiht maureja ſkani, ka tas tahli jo tahli bija dſirdams. Strahdneeki jahja preezigi dſeedadami uf laukeem pehdigo ſehjumu ee-art. Wiſur, wiſur dſihwiba un kuſteſchanahs bija redſama.

Indrikis blandijahs galwu nokahris pa meichu kruſtam un ſchkehrſam, it kâ neſinadams, kury eet. Rihta-jaukums neſpehja winu eepreezinah, tadeht ka wina ſirds bija gluſchi iſmiſuſe. „Ro es efmu noſeedſees,“ winſch runaja pee ſewis, „ka es teeku tâ ſaimohſs, nizinahſs un ka kahds ſaundaris wajahſs un eenihdehts?“ Manas jaukahs zeribas ir nobirufchas, mana nahkamibas laime iſahrdita, — wiſs ir man pagalam! Es newaru wairs ilgaki dſimtenê palikt, jeb man jakerahs tiſcham pee ſawas dſihwibas, kuru es efmu jau tâ gluſchi apnizis.“

Tâ murgodams nometahs peekuſis uf ſuhnahm ſtarp kahdas reſnas egles ſaknehm, kur eeſtaigahſs kahju zelinſch garam gahja.

Atſtahſim winu tur ſawôs murgôs un apſkatiſim wina lihdsſchinigo dſihweſ gahjumu tuwakt.

Wina tehws bija ſaldats bijis un ſawôs diwidſmit un peežôs deeneſta-gadôs pirmâ Bohlu dumpi dubſchigi lihds kahwees. No deeneſta atlaifſs un dſimtenê pahnahzis winſch apprejeja kahdu wezigu meitu, ar kuru winſch ſatizigi un meerigi dſihwoja. Wina lauliba bija tikai ar weenu weenigu dehlu apſwehtita, kuru tee lika par Indriki kriſtiht. Indrikis pa-audſis rahdija gaischu un wehriku garu. Toreif, Keisera Nikolaja waldifchanas laikâ, bija tahds likums, ka ſaldatu dehleem bija beſ lohſchu wilſchannas ſaldatu deeneſtâ ja-ee-ſtahjahs, par ko teem tika no augſtas waldibas katra gadâ maſa prowijante dohta. Indrika tehws to ta eewehrodams ruhpejahs zil ween ſpehja, ſawu dehlu tâ audſinah un mahziht, ka tam buhtu weeglaks deeneſtâ. Winſch tam mahzija jau no maſahm deenahm kreewiſki runah, un ſuhtija to wehlaſi trihs ſeemas uf draudſes ſkohlu — pagasta ſkohlas ap to laiku taja Widſemes apgabalâ wehl nemaſ nebija, — kur tas ar weiklumu un uſzihtibu mahzijahs, tâ ka ſkohlotajs un mahzitajs newareja heigt wina uſzihtibu flaweht.

Taja laikâ kad Krimâ niknis karſch ploſijahs, kur Kreewijai bija pret iſchetreem eenaidneekem jazihnahs, un Indrikis bija jau ſeptinpadſmit gadus wez, tad rudenî 1854. gadâ atnahza no brugu teefas pawehle, ka tam ja-eeſtahjahs deeneſtâ. Ta bija gruhſta ſchkirſchanahs. Mahte un dehls bija no raudafchanas un ſchehluma gluſchi iſmiſuſchi; bet tehws tohs apmeerinaja, ſazidams: „Ro juhs raudat un behdajatees? Tagad ap muhſu leelo walſti ploſjahs dauds eenaidneeki, kuri grib wareno Kreewu ehrgli ſalauſt. Tadeht katra Kreewijas dehla ſwehts peenahkums ir, pee karohga dohteſs un ſawu augſto Keiſeru un wina

walſti pret eenaidneekem aiſſtahweht, lai mums drihf atkal meera-ſaulite ſpihdetu un mehſ waretu meerâ un labklahſchanâ dſihwoht. Gij dehls drohſchi tur, kur tewi peenahkums ſauz, un zihſteſ ar wihta ſirdibu pret uſmahzigeem eenaidneekem, kâ tawſ tehws ir ſawâ laikâ zihni-jees. Ja tewi eenaidneeku lohde nonahwetu, tad muhs, tawus wezalus, ſchi apſina apmeerinatu, ka tu eſi preeſch Keisera un tehwijas miris, un ka tahda nahwe ir ſwehta un ſlawena nahwe.“

Indrikis aigahja ar tehwa ſwehtifchanu un mahtes aſarahm pawadihts.

No aprinka pilſehtinas winam bija ar daſcheem ziteem deeneſtâ ſafaukteem ſaldatu dehleem uf Rihgu jadohdahs. No Rihgas to aiſſuhtija uf Pehterburgu, kur to dehſ wina leelâ auguma un koſchâ ſtahweja pee Keisera gwardu pulka peedalija. Tur winam klahjahs itin labi un winſch wareja ar weenu ſaweem wezakeem preezigas wehtis rakſtiht. Winam bija katra deenâ kahdas ſtundâs ſkohlâ jaeet, kas preeſch jauneem gwardeem bija Peterburgâ eetaifita, kur tas neween Kreewu walodu pilnigaki eemahzijahs, bet ari daſchas zitas ſinatnibas ſaguma.

Ta pahris gadu pagahja. Pa to laiku Kreewija leelas pahwehrſchanahs notikuſchas, Keiſers Nikolais nomira un wina dehls Alekſanders II. uſnehma waldifchanu, kurſch puhlejahs ſawai walſtei meeru un labklahſchanu gahdaht un tadeht aſinainu Krimas-karu nobeigt, kas tam ari wehlaſi iſdewahs. Parihſe meerſ tapa nolihgts. Nu jannais Zahrs ſahla iſdot jaunus manifeſtus, kas pawalſtneeku labklahſchanu un teefibas wairoja. Ari to likumu winſch atzehla, ka ſaldatu dehleem wajaga atkal beſ loſes ſaldatu deeneſtâ eeſtahteſs, un wehleja teem, kas tahdâ wiſſe bija deeneſtâ eefaukti, pehz patikſchanas atkal iſſtahteſs, jeb palikt.

Ari muhſu Indrikis bija nu brihws un wareja uf dſimteni atpakal dohteſs. Winſch buhtu labpraht palizis, jo winam klahjahs labi un wina deenahſs nebija gruhſts. Bet winſch bija preeſch kahdahm deenahm no dſimtenes wehſti dabujis, ka wina wezais tehws eſot gruhſti ſaſlimis. Wehleſchanahs, tehwu preeſch wina mirſchannas wehl redſeht, ſpeeda winu iſ deenahſta iſſtahteſs un uf dſimteni atpakal ſteigteſs. Bilnigu atſtauku dabujis, ka winſch no ſaldatu deeneſta brihws, winſch ſteidſahs tuhlin no Peterburgas projam.

Dſimtenê pahnahzis winſch atrada, ka bija par wehlu nahzis; jo wina tehws bija preeſch kahdahm deenahm jau paglabahts tizis. Nu winſch aſina par ſawu peenahkumu, par mahſti gahdaht, kura bija zaur wina tehwa nahwi beſ apgahdneeka palikuſe. Winſch mehleja pehz kahda deeneſta, ko winſch ari drihf atrada. Bagatais dſimts kungs, kurſch wina leelo augumu un ſtingru ſaldatiſku iſtureſchannohs tuhlin eewehroja, kad bija to redſejis, atrada pee wina patikſchanu; jo winſch pats bija ſawâ jaunibâ daſchus gadus kara-deeneſtâ bijis un mihleja tadeht ſawâ deeneſtâ labaki iſdeenejuſchus ſaldatus tureht neka zitus. Winſch ari gahdaju, ka wina pagasta wezeem neſpehzigem ſaldateem netruhka ne dſihwoſka nedſ pahrtikas. Winam peedereja leeli meſchi, kuruſ winſch mihtoja audſinah un kohpt, un kuruſ diwi meſcha ſargi, abi iſdeenejuſchi ſaldati, katriſ ſawâ eerahditâ daſâ uſraudſija un ſargaja. Abeem meſcha-ſargeem bija glihtas mahjinas ar maſu jemiti klaht. Beſ tam tee dabuja wehl no dſimt-

funga flehts weena zilweka deputati, un par patru putnu, ko mescha-fargi noschahwa, teem tika muišhā pilnigi aismak-fahšs. Tā teem bija pilniga pahrtika. Beens no scheem mescha fargeem bija deht wezuma nespehzijs tapis, la newareja fawu amatu wairs pareiši pildiht. Dšimtkungs eerahdija tam zitur dšihwofli un apgahdaja to ar pahrtiku, lai tas waretu fawu dšihwes-wakaru beš raisehm pawadiht, un eezehla Judriki wina weeta par mescha fargu, ko Indrikiš sinams ar pateizibu peenehma un pildija fawu peenahkumu vehz labakahs eespehjas. Nu winam nebija par fawu un mahšes pahrtiku wairs ne kahdas ruhpes.

Lihds šhim wiš pagasta fainneeki bija jau ilgus gadus rentneeki bijuši un tikai lohti lehtas rentes maksajuši, jo dšimtkungs tohs nespeeda ar leelahm nodohšchannahm, tapehž, la wišh bija zilwezibas miškotajš un pats bagats buhdams, wehlejahš lai ari wina apalšchneekem buhtu pahrtikuse dšihwe.

(Turwinajums.)

Wahrpas.

Beesa staku grihda. Ilgi pastahwošchu staku grihdu, kas uhdeni nelaišh zaur un ko šchurkas neišgraušh, Amerikaneeschi istaiša tahdā wišhē: wini noleek grihdu ar apaleem lauka akmiņem un pilda starpas ar smiltim un zementi (4 jeb 5 dalas smiltis un 1 dalu zementi); tad zementis ir faušs, tad usleij tikdaudis karstu akmiņu ogļu darwu, žil grihdā eeruhžahš; ari preekšh flapjuma notezeschanaš tohp vehz patišchanaš felkas renites cetaištās, kuras uš kahdu leelaku reni wed, un panahš uš tahdu prasū wišh glušhi derigu un ilgi pastahwošchu grihdu, furu war nomajgaht un nesmirdošcha ustureht.

Kā šafalušchus šaknu- un kohku-auglus war atkal derigus padariht. Šafalušchi ahboli, rahženi, kartupeļi zc. ja-eeleek aufstā uhdeni, kas ar sneegu un drušku šahli ir šamajšts (šajaukšs), un tad janostahdina it wehšā weeta. Vehz 4 stundahm uhdens atkal janolej un uhdeni bijušchee augli ja-iseleek gašigā weeta deht schuhšchanaš. Ahbolus, bumbeerus zc. war wehl ar drahnu glihti nošaušinaht.

Lihdsjeklis pret bišchu-duhreenu. Janem išspeešta fula no tahm tā nošauktahm „Capri folium“ ogahm un ja-apsnehre ta weeta, kur bite eeduhruše; tad ne ween šahpes azumirkli apstahjahš, bet ari pampums, ja tas jau peesitees, iuhlit afriht.

Kā glahšes tihrijamas. Logus wajaž ar šchaidru, tihru uhdeni, un ne kad ar seepehm, škalot, tapehž ka zaur to glahše paleek nekaidra (alliga). Bee glahšchu-pudeku tihrišchanaš jaebahšh pudele pautu-tšchamalas un dšehšchamais papihriš (Lōschpapier), ja-usleij uhdens wiršū un tad pudele ir til ilgi jafrata, kamehr tohp šchaidra. (Ja prastā un drohšchātā glahsu un budeku tihrišchana ir, tad eebēr kohka pelnuš jeb potašchu, eeleij šiltu uhdeni un tad trauku til ilgi škalot, lihds ar šcho fahrmu wiš netihrumi uslaušeti un atmašgati. Nedakžija.)

Kā lohgi puzejami. Zapataiša plahns beesums (putrina) no pulwereta krihta, janem gabalinh ahdas, tas ja-eeehreze eekšhā, janorihwe ar to logs un tad ar wežu, miškstu audelkū lupatu janotihra un janofašina.

Lihdsjeklis pret aiskaršibu jeb aismakuschu balš. (Heisekeit). Ir jadsēr it rihtu un wakaru weena glahše šchaidra uhdena, ar weenu pilnu ehdamo karoti melnas rutka-fulas, — tas jadura til ilgi, kamehr aiskaršiba pa wišam isahšteta.

Kā eljes-pleki iš wešchā išdabujami. Kad wešcha pa preekšchu ar seepehm un uhdeni kreetni ir ismašgata, tad ta wehl jatura pahr aisdēšinatu fehru (sehwele) un eljes-pleki tad driht išsuhd.

Wihkla.

Atbildedams redaktors un isdewejs: G. Mather.

Sludinajumi.

Rihgā.

Joh. G. Kundta pulkstenu andele

ir paleelinata un pahrzelta no Rakku eelas uš Smilšchu un Sirgu eelas stuhri, ta kā tagad tajā ir leela iswehle pulkstenu un musiku kastes u. t. pr. par lehtakahm zenahm un ar galwošchānu.

S. Brinkmann & Co.

Nr. 4. Katoku eelā. Nr. 4.

Peedahwa jaunū suhtijumu dubultkošu mantelūs un jakās, šišchu un wilainu andeklūs preekšh mantekem un kaischolu wiršdrabnahm, gardinnūs, galbantūs un grihdas drahnas, Angleeschu pušfameti, more un šanelli, wilainūs andeklūs preekšh drahnahm leelā iswehlē, wilainūs mebeku damastūs ā 75 ol. fungu wešchu, leetnūs-šchirmūs, Peterburgas gu-

mi-galofchās, Peterburgas kartunūs 10 ol. par 1 rbl. šchirtinūs 12 u. 13 ol. par 1 rbl., šineeschu andeklūs, 6 ol. par 1 rbl., pušwilainūs andeklūs, 9 u. 10 ol. par 1 rbl., tolderinnu 10. ol. par 1 rbl., wišadas odera drahnas; ta ari katra apšteleschana uš mantekem un pahrtaišchanaš teel ahtri un lehti išdaritas. Beš tam teel dāschadas šchē nepeeminetas brežes par lehtako zenu peedahwatās. 6

Kahpostus,

par leelahm galwahm, pahrohd no Zoepfela l. lauka pee Wirzawas Kudsu-krobgā. 2

Rihgā.

Bišchu grahmatina,

jeb: Šhā pamahžichana tā bittes Kursemē un Widssemē jakohv, šaralšita no Dalbes mahžitaja Š. Kuvšer. Rakka 20 šav.

Mafais šaknu-dahrsneekš, jeb: Derigi va dohmi, tā wišadas dahrsu, šaknes jafehž, jakohv un šemā jaglabha, šebtlas ja-audšē u. t. j. pr. vehz daudš gaddu išpohwešchanaš, (ar masu apriš un dahria kalendert klabi) šaralšiti no Š. Kewera Kalletumušchās dahrsneeka. Rakka 35 šav

Baltijas šemkohpejs

un winna ammatš. Pehž Bahžu šemmes-faimneeka Ferdinand Breitbahvt šemkohribas rakštem latwiški šaralšitibis no Š. Blumberg. Rakka 75 šav.

Bišchu kalendere,

šī brikwlunga no Berlejšch bišchu-kalenderes vehž šchēnes šemmes- un gaisa-buhšchanaš išaišita un pahrtukota. Išdoba no Kurjemmes bišchu-kohpšchanaš beedribas. Rakka 20 šav.

Skola.

№ 24 (1).

8. Oktobri.

1875.

Rahditajs: Ēvefšanas wahrdi. Saunais skolas-litums. Kursemes lauk-
skolas. Widsemes dseefmu-grahmata jaunā drukā.

Zeen. lasitaji!

Semkopiba ir lauschu laizigai labklafchanai un skola lauschu garigai attihstifchanai par pamatu. Tauta laizigā un garigā sinā attihstifees un plauks, ja semkopiba un skola tiks peenahkami apkoptas. Kam tautas labums ruhp, tas ne semkopibu ne skolu atstahs ne-eewehrotu un tapehz ari mehs, „Baltijas Semkopi“ laudis laisdami, bijam nodomajuschy preeksch semkopibas un skolas strahdaht. Lihds schim gan skolas leetai tikai mas weetas sawā lapa atlahwam, bet skolas eespehju pee prahta zilafchanas un gara attihstifchanas jo sikhaki eewehrodami atfinam par waijadfigu, „Baltijas Semkopim“ lihds dot fewischku peelikumu preeksch skolas leetas. Diwejadā sinā tikam us tam pastubinati: zaur fewischkas skolas-awises truhkumu un zaur bagatu rakstu krahjumu, kas mums schini leetā pa datai jaw peesuhititi, pa datai peesoliti, un tā tad zeram, ka us weenu pusi truhkumu islihdsinadami us ohtru pusi to derigu pashradasim, ihpafchi tad wehl, kad muhsu skolas labakee spehki mums sawu peepalihdsibu neleegs.

Ishumā peeminejuschy, kamdeht schahds peelikums laudis laiste, ari kahdu wahrdu fazisim pahr wina faturu, zil tas eepreekschu eespehjams.

Jo plaschu weetu aishnems **paidagogija**, pahr ko tiklab kā nemas naw rakstihis Latweeschu waloda un tatschu ta skolotajam tikpat nepeezeeeschama ka dshiwam zilwekam maije; jo skolotajs, kas nesin audieschanas-litumus, lihdsinajahs zela-wihram, kas maldidamees zelu mekle. — Pahr paidagogiju rakstidami turesimees ihpafchi pee Ditesa paidagogiskeem raksteem, pee kam sinams ari is zitu paidagogu raksteem mahzibas smelšim.

Ohtru weetu eenems **literatura**. Schē sinams mums prahtā tikai Latweeschu rakstineziba, pahr kuru rakstidami pasneegsim ihfu pahrskatu pahr wisahm tai laikā islaistahm grahmatahm un raksteem. Jo sikhaki eewehrosim skolas-grahmatas, pahr tahm plaschakus pahrspreedumus fastahdidami. Schinis pahrspreedums tiks wispirms isfazihis, kahda ir pahrspreeschama skolas-grahmata un kahdai tai jabuht, tad ari, ja buhtu waijadfigs, pahr walodas skaidrumu, kurā grahmata farakstita. Skolas-grahmatas pahrspreedami fahlsim ar Latweeschu-, Wahzu- un Kreemu-walodas grahmatahm; pahr zitahm grahmatahm rakstidami tikai wispahrigi peeminefim, waj tahs derigas jeb nederigas.

Trescho weetu peeschkirsim **Latweeschu walodai**. Schini nodalā, zil mums buhs eespehjams, gribam pasneegt is Kursemes wideem wahrdus un teikumus, kas Widsemneekem masaf pasihstami un ohtradi, kā ari is tautas-dseefmahm wezus wahrdus, kas fahfuschy just is lauschu peeminas, waitaf wehl is scha laika raksteem. Zaur schahdu wahrdu un teikumu krahshanu dohmajam zil neko peepalihdseht pee muhsu bagatas

walodas kupluma ustaupifchanas. Tad ari schini nodalā usnemfim dachu jaunu wahrdu isskaidrojumus un waijadfigu sweschu wahrdu tulkojumus, zaur ko zeram laudis aishfargahnt no minetu wahrdu nepareisas leetaschanas un fapraschanas.

Zapat schini peelikumā atradihs weetu jautajeeni un winu isskaidrojumi, kas sishmejahs us skolas-bushanu, kā ari wisadi skolas sinojumi.

Tas buhtu isseem wahrdeem isfazihis, kahda fatura buhs „Baltijas Semkopi“ peelikumam, un zil derigs schahds peelikums, ja winsch sawu usdewumu ispilda, preeksch skolas leetas, tas mums naw plaschi ja-issstahsta, tas katram prahtigam zilwekam deesgan sinams, bet tas mums gan ja-issafa, ka palihdsiba un peedaliba pee tam waijadfigas.

Zil waijadfigas un derigas tahs schini peelikumā turpmaf pee apreeeschanas nahdamas leetas, tik ari gruhtas un ne-apwalajamas tahs preeksch weena wihra sprehkeem, un lai gan mums laba teesa teizamu skolas spehku sawu peepalihdsibu peesolijuschy, pa datai rakstus jaw peesuhitijuschy, tad tomehr newaram atstahnt ne-issazijuschy to lubghshanu, lai skolas-finataji mums pee schi swariga darba sawus padomus ne-atrautu.

Esam pahrleezinati, ka mums palihdsibas un ustizibas ne-truhks, tik lihds kā ar nopeetnibu un peenahzibu pee schihis leetas strahdasim, jo pasihstam sawas tautas dehtu kreetnibu, kas ne no weena teizama darba tautai par labu, ne-atraujahs.

Schi pahrleezinashanahs dod mums spehku un drohschibu, pee tik swariga darba kertees.

Redakzija.

Wifums

preeksch ewangeliuma Lutera tizibas lauschu skolahm us laukeem un skolotaju-seminareem Igaunu un Kursemes gubernās.

(Wifsaugniaki apstiprinahts 25. Aprill, 1875.)

A. Lauschu skolas us laukeem.

I. gabals.

Skolu noluhks un schira, kahrtiba preeksch wina zeshchanas un usurefchanas, tā kā ari wehz kahdas kahrtibas winaš jamahza.

1) Igaunu un Kursemes gubernās ewangeliuma Lutera tizibas lauschu-skolahm us laukeem ir schahds noluhks: scho gubernu Lutera tizibas eedshwotajōs stiprinaht tizibas un kristigas dshwes litumu atshshchanu un starp wineem isplatihnt derigas mahzibas. Minetas skolas peeder pee eeschleetu ministerijas amata nodafas.

Pe e s i h m e j u m s. Kad pee pagasteem peederoschi ewang. Lutera tizibas behrni teel mahjās mahziti, tad mahzifchana stahw teescham sem tahs weetas mahzitaja, basnizas wezako (litums par sweschahm tizibahm, art. 322 un 776) un skolu wezako usfraudshibas, tā kā ari sem to 12. artikeli minetu instituziju wirsu-
fraudshibas un wadischanas.

2) Lauschu skolas us laukeem ir: a) pagasta-skolas, kas zeltas preekšč weena pagasta jeb preekšč wairaf pagasteem, un b) kirspheles-skolas, kas zeltas preekšč wisas kirspheles.

3) Pagasta-skolu mahzibas nodalas ir schahdas: tizibas mahziba (tee 5 katkisma gabali un wezas un jaunās deribas bihbeles stahsti); lauschu waloda un kreewu waloda; beidsamā, zil tablu mahzibas lihdsjekki sneeds, bet 5 gadu laikā mahziba kreewu walodā us wisu wihs ja-ewed it wisās pagasta-skolās tā mahzibas nodala; c) tee 4 rehkinumu pamati; d) geografijs un weštures, ihpaschi tehwijās, pamata mahzibas; e) lora dseedaschana, ihpaschi basnizās.

Beesihmejum s. Mahzibu zitās leetās, kas pehz schi artikela nau usspeestās, ir brihw sneegt tikai ar laufskolu wirs-komisijs atwehli.

4) Pagasta-skolās seemas mehneschōs top mahzihts pa welti; teem, kas par wasaru wehlejahs skolu apmekleht, jamaksā skolotajam par labu til daudis, zil tahsweetas skolas waldbiba nosaka.

5) Pee lauku pagastu usdewuma peeder pagastu-skolu eetaisichana, tā tā masakais us katru pagastu no 300 lihds 1000 Lutera tizibas wihseschu un seeweschu dwehselehm nahf weena skola; pagastu peenahkums attriht, kad scho skolu uftureschana ir nodroschinata zaur muischas ihpaschneeka gabdashanu jeb zaur kahdu ihpaschu dahwinaschanu. Buhwplazis ir ja-eerahda par welti no dsimtskunga waj no krona, kad skola ir zelta kahdā krona-pagastā; dedsinamas malkas un buhw-materiala peeweschana, tā tā ari strahdneeku suhtisichana ir mahja fainneeku peenahkums. Koka materials preekšč pirmahs skolas-nama usbuhweschanas top dots pa welti no dsimtskunga jeb no krona-waldbibas pehz teem pascheem nosazijumeem, kas doti preekšč pagastu-nameem (pagasta-likumi no 19. Februara 1866. § 5.)

Beesihmeju m s. Ja kahdam pagastam truhktu eespehjas, sawu paschu skolu uftureht, tad tas, skolas zelschanas un uftureschanas dehl, war peesleetees pee zita kahda pagasta, par ko ihpaschs lihgums janoslehds, kuru apstiprina kirspheles skolas-komisijs. Tahdā gadijumā schee pagasti un to pee wineem peederuschō muischu ihpaschneeki nem dalibu, zil pehz taisna mehra us katru isnahf, pee wisahm schini artikeli peeminetahm maksaschanahm un pildischanahm.

6) Pee lauschu-skolas apmekleschanas zaur likumu ir peespeesti wisu Lutera tizibas pagasta lozekku behrni no 10. lihds 13. dsihwibas gadam. Kad skoleni bes likumiga kawekla no skolas atstahdami paleef mahjās, tad no winu wezakeem jeb audsinatajeem top peedsihhta naudas-strahpe, ko nosaka tahsweetas skolas-komisijs ne awalsch 1. kap. un ne pahri par 10 kap. par katru nokawetu skolas-deenu.

Mahziba skolā noteef no 15. Oktobra lihds 15. Aprilu un welkajs trihs gadus no weetas. Skolenu pahrbaudisichana (eksams) noteef ilgada tahsweetas skolas-komisijs klahthuhjchanā.

Beesihmeju m s. Za schini artikeli pawehleta peespeeschana us lauschu-skolas apmekleschanu nesihmejahs us teem Lutera tizibas behrneem, kas pehz winu wezako waj pehrminderu gribas top mahziti zitās no Walstswaldbibas atwehletās mahzibas-weetas. Bet schee behrni ir padoti tant no skolas apmekleschanas brihwā laikā pahrklausinaschanai eesch religijas zaur tahsweetas ewangeliuma Lutera tizibas mahzitajeem, tā

likums schahdu pahrklausisichanu pawehli. Bes tam tahsweetas skolas-komisijs behrnus no skolas apmekleschanas war atswabinahht flimibas jeb zitu eewehrojamu kaweklu deht.

7) Skolenu apgahdashana ar ufturu, kamehr wini skolā eet, tapat ari ar waijadsigahm skolas-leetahm, grahmatahm un zitahm waijadsihahm, peeder pee winu wezako jeb deenests kungu peenahkumeem. Ja nabadsihas deht tas nau eespehjamā, tad skolas-leetas, grahmatas un zitas waijadsihas top angahdatas us skolas eenahfsichanu rehkinumu, is kurahm ari top uftureti tahdi behrni, kas paleef pawisam bes kahdas apgahdashanas.

8) Lauschu-skolu skolotaji us semehm us kirspheles skolas-komisijs noliksichanu top nemti eepreekščā pahrbaudisichanā, no kam tikai tahdi ir atswabinati, kas tahsweetas skolotaju seminaru kursu nobeigusch. Teesiba, kahdu kandidatu, deht eezelschinas kahdā skolas amatā, preekščā stahdiht, peenahkajs muischas ihpaschneekam jeb pagastam, kas skolu uftur, wai ari abeem, pehz sawstarpigas sarimas, kad skola top uftureta no abu mantas. Skolotaji top no kirspheles-skolas-komisijs pee amata peelaihti un no ta pascha atraiditi; bet apstiprinati un atlaihti wini teef no laufskolu-wirskomisijs.

Kad gada laikā, kamehr kahda skolotaja weeta tita brihwa, neweens derigs kandidats preekšč schihs weetas ispildischanas neteef preekščā stahdihts, tad kirspheles skolas-komisijs no fewim leef kandidatatu laufskolu wirskomisijsai preekščā deht apstiprinaschanas.

9) Sestdeenas isnemot, kurās skoleni pehz pusdeenas top atlaihti us mahjahm, skolotaju usdewus ir, ikdeenas 6 mahzibas-stundas dot un bes tam skolenu darbus un usweschanos usraudsiht.

10) Pagastōs, kam nau wairaf tā 500 wihseschu un seeweschu dwehselehm, skolotajeem, pee brihwa dsihwofka, jadabo wismasakais 100 rublu lones par gadu, kas waj nu skaidrā naudā jeb ari eenemsichanā no kahda semes gabala war tapt isrehkinata; pee schis jumas teef wehl peelitti pa 10 rubleem us ik katru simtu dwehseku, kas pahraf par 500 dwehselehm.

11) Preekšč kirspheles-skolahm der wisi preekšč pagastu-skolahm nosaziti nolikumi. Kirspheles-skolās ir peespeests schahdas mahzibas nodalās mahziht: Religijs, basnizās wehsture, lauschu un kreewu walodā, aritmetikā, wehsture, geografijs un dseedaschanā.

H. gabals.

Lauschu-skolu waldbiba us semehm.

12) Lauschu-skolu waldbiba Zgaunu un Kursemes gubernā top ustizeta: a) katras weetas skolas-komisijsai, b) kirspheles skolas-komisijsai un c) laufskolu wirskomisijsai.

13) Katras weetas skolas-komisijsa fastahw: Zgaunu semē, sem weena no kirspheles-konwenta is winu lozekku skaita iswehlejama inspektora preekščschdeschanas is weena no tahs weetas basnizās preekschneeka, is kirspheles mahzitaja un is weena no kirspheles pagastu wezakeem iswehlejama pagastu wezakā; Kursemē, sem tahs weetas basnizās preekschneeka preekščschdeschanas — is tahs weetas mahzitaja un is tahs weetas pagastu wezakā, tā tā ari is muischas ihpaschneeka, kad tas nem dalibu pee skolas uftureschanas.

Beesihmeju m s. Katrā pagastā weetneeku pulks (pagasta likums no 19. Februar 1866. § 9.) iswehl is sawa widus weenu skolas-wezako par palihgu skolota-

jam skolas labumā un deht pahrloshofchanas pahr behrnu mahzibu majās, kopā ar basnizas wezakeem.

14) Kirspheles-komisija Zgaunu gubernā pahrwalda wisa aprinka skolas, bet Kursemes gubernā wisas skolas kirsphele un fastahw, sem weena no lauffskolu wirskomisijas wehlejama inspektora — ij diwi basnizas preekschneekem, kas aprinka-fapulzēs (Kursemes gubernā kirspheles fapulzē) top iswehleti, ij weena, no tahs weetas ewangeliuma Lutera tizibas konsistoriuma preeksch tam iswehlejama mahzitaja un (Zgaunu gubernā) ij diwi kirspheles-teesas peefchdetajeem, kas ja-iswehl no wifceem kirspheles-teesu peefchdetajeem tani aprinki, un (Kursemes gubernā) — ij diwi no wisas kirspheles pagasta-teesu preeksch-fchdetajeem iswehlejameem pagasta-teesas preeksch- un peefch-detajeem.

15) Lauffskolu wirskomisija fastahw, sem gubernas-muischneeku-marschalla preekschfchdeschanas, Zgaunu gubernā ij tshetreem basnizas wirspreekschneekem, ij pasauligeem basnizas wirspreekschneeku teefas peefchdetajeem, ij Zgaunu gubernas general-superintendenta un ij skolotaju seminaru kuratoriuma preekschfchdetaja, bet Kursemes gubernā — ij general-superintendenta, ij weena Zelgawā dshwodama aprinka — muischneeku-marschalla, ij weena no muischneeku komitejas ij to kandidatu skaita, kas winai no lauschu-skolu wirskomisijas teef likti preekschā, iswehlejama basnizas wirspreekschneeka un ij skolotaju seminaru kurata. Preeksch lauffskolu wirskomisijas top no eekschleetu ministerijas weens lozeklis no Walsts-waldibas puses eezelts.

16) Katras weetas skolas-komisija luhko uj to, ka semneeku behrni kahrtigi apmekle skolu, gahdā par kahrtibu skolās, walda skolas-kassī, ustrauga behrnu mahjās mahzishanu un eedseeds Aprila widū un uj 1. Oktobri kirspheles-skolas-komisijai plaschu un skaidru rehkinuma-pahrskatu tā ar skolahm stahw, kas ir pastradahts un tā skolotaji uswedahs.

Peeshimejums. Kursemes gubernā top, kad trihs jeb wairak pagastu saweenojahs uj weenas skolas ufturefchanu, weens no scho pagastu wezakeem, uj paschu pagastu wezako iswehlefchanu, par tahs weetas skolas-komisijas lozekli eezelts; kad turpreti skola tikai preeksch diwi pagasteem zelta, tad winu pagasta-wezakee pee skolas waldibas fchdeschanahm nem pahrmainus dalibu, tā kā pehz ik trihs gadeem weens eestahj ohtra weetā.

17) Kirspheles skolas-komisija pahrloshko tani winai usti-zetā apgabalā, ka lauffskolās stahw ar skolas buhschanu, zaur rewideerefchanu sinamōs terminōs jeb, pehz waijadshbas, nenofazitā laikā, kas ja-isdara zaur winas lozekleem, usmekle lihdsjeklus un gahdā par jaunu skolu zelschanu un pastahwofcho pahrloshofchanu, ispilda skolu wirskomisijas pawehles, eefneedschij komisijai ik gada Maijā un Nowembri plaschus un skaidrus rehkinuma-pahrskatus, tā ar skolas buhschanu stahw, peelaisch skolotajus tam brihscham pee amata un atraida tos no amata, ischkir suhdshbas pahr wineem un wisas no pagastu skolas-komisijahm eenahtufshas leetas un apgahdā schihs waldibas ar waijadshgahm instrufzijahm deht skolu-eeschigas kahrtibas un pahrwaldishchanas.

Kirspheles skolas-komisija fapulzejahs diwireij par gadu, Aprili un Oktobri; preeksch tekofchahm darishchanahm fchdeschanas top noturetas pehz waijadshbas. Pee wifahm schihm fchdeschchanahm wismasafais buhs nemt dalibu preekschfchdetajam, weenam lozeklim ij basnizas preekschneeku skaita, wee-

nam lozeklim ij pagasta wezako skaita un padomes garigam lozeklim.

18) Lauffskolu wirs-komisija fapulzejahs, pilnā skaitā, diwireij par gadu, Junijā un Dezembri. Preeksch tekofchu lectu ispildishchanas komisija fapulzejahs pehz waijadshbas, pee kam wismasafais jabuht klah: preeksch-fchdetajam, weenam garigam, weenam pasauligam lozeklim un tam lozeklim no Walsts-waldibas puses. Tikpat kirspheles, tā ari pagastaskolas stahw sem lauffskolu wirs-komisijas wirswadishchanas un usraudshbas, kas tahs sem winas waras padotas instituzijas apgahda ar waijadshgahm instrufzijahm, eeksch scho nosajuma robeschahm, skololajus uj pastahwibu apstiprina un atlaisch, waijadshgas skolas-grahmatas cewed un wisas pee winas eenahtufshas skolas-leetas ischkir. — Katra gada fahkumā tas komisijā preekschfchdeschais gubernas muischneeku marschalls lauschu apgaismofchanas ministerijai, pehz preeksch-rahtitas kahrtibas, eefneeds sinas, tā pagahjuschā gadā ir bijis ar tahm sem komisijas wirsuftaudshbas stahwofchahm lauschu-skolahm uj semehm.

19) Suhdsibas pret lauffskolu wirs-komisijas spreedumeem top eefneegtas waldidamam Senatam (1. departementam), bes ween tahs jautashanas pahr mahzibu paschu, kas top isspreeftas no eekschleetu Ministra.

20) Gubernators dabu wisas waijadshgas sinas, kas shimejahs uj lauschu-skolahm uj semehm, no ta lozekla no Walsts-waldibas puses un pahleczinajahs, ka ar skolahm stahw, kad winsch to atron par waijadshgu, waj nu patš jeb zaur ihpaschu suhtni.

B. Skolotaju seminaris.

21) Zgaunu skolotaju seminaru: Wiekas aprinki, Kudas muischā un uj pusfalu Rulle, Paschlep muischā, un Kursemes skolotaju seminaru ritterschafstes muischā Zrlawā, Zukuma aprinki, ir par noluhku wisu kahrtu jauneem leudihm no ewangeliuma Lutera tizibas, kas Zgaunu un Kursemes gubernu lauschu-skolās uj semehm grib eestahtees skolotaja amatōs, isgahdaht paidagogisku ismahzishanos. Deht seminaru mahzeklu praktiskas eemahzishanahs mahzibas-amatā, ir ar seminaru elementar-skolas saweenotas, kas, tapat, tā seminari paschi, no ritterschafstes kasses top uftureti.

22) Mahzibas-kurfs seminarōs welkshs trihs gadus un isdalahs uj trim klasehm.

23) Semirari stahw sem lauffskolu-wirs-komisijas waldishchanas un usraudshchanas un sem ihpascha kuratoriuma wistuwalahs wadishchanas, kas fastahw Zgaunu gubernā ij trim no ritterschafstes iswehlejameem lozekleem un ij weena no kuratoriuma eezelama lozekla, bet Kursemes gubernā ij ta no ritterschafstes eezelama kurata, ij tahs weetas mahzitaja, ij ritterschafstes muischu pahrwaldneeka un ij direktora, kas top eezelts no lauffskolu wirs-komisijas un kam waijaga buht ewangeliuma Lutera tizibā un sawu mahzibu dabujuscham kahdā no aukstahm mahzibas-weetahm.

24) Par seminaru skolotajeem eezel seminaru-kuratoriūms arween tahdus, kas sawu mahzibu eemantofschij kahdā no augstahm mahzibas weetahm, lai gan ar nau pawifam leegts, tahdus eezelt, kas zitur mahzifuschees. Wini top amatā apstiprinati no lauffskolu wirs-komisijas.

25) Bes tam seminaru kuratoriūms: a) usnem tos, kas wehlejahs seminarā eestahtees, un atlaisch mahzeklus ij seminara; b) isdod skoloneem, kas mahzibas-kurfu nobeigufchi,

diplomus us to teesibu, ewangeliuma Lutera lauschuffolās us semehm buht par skolotajeem; e) pahrbauda un peenem to labako mahzibas metodi; d) iswehl mahzibas-grahmatas un pamahzifchanas; e) idala mahzibas-nodallas starp skolotajeem; f) isleeto pehz seminara wajjadfibahm tahs jumās, kas kura-toriumam preeksch schi noluhka top eemafatas; g) un pawisam usmekle kas janem wehrā, lai seminars tiftu labi cetaishts un sekmetos.

26) Seminarā teek usnemti jauni laudis nejaunati, ka 16 gadus. Usnemschana noteek weenreis gadā, preeksch mahzibas kursa eesahfchanahs.

27) Seminarā ir schahdas mahzibas-nodallas: Religija, paidagogikas swarigakee pamati, Kreewu un Wahzu waloda, Zgaunu jeb ari Sweedru un Latweeschu gramatika, aritmetika, geometrijas sahuma pamati, algebra lihds pirmā grahda salihdsinajumeem, lhnina shtmefchana, Kreewu wehsture, kurā mahzot ari wispahrigas wehstures swarigakee notikumi top mahziti, ihfa wispahriga un jo plaschaka Kreewijas geografija, tahs wiswajjadfigatahs un swarigatahs sinas, kas wajjadfigas pee dabas-notikumumu atsihschanas, kaligrafija, dseedaschana, ehrgelu spehleschana, wingroschana, ihfi fanemtas mahzibas no semkopibas. Tanis ar seminareem saweenotās elementar-skolās top tas pats mahzihis, kas jamahza tās zitās tahsweetas lauschu-skolās us semehm.

28) Klastakus nosazijumus pahr kabrtibu preeksch seminaru eekschigas waldischanas, usraudsibu pahr mahzefkeem, pahr mahzifchanas metodi un pahr pirmahs klases mahzefku praktikas mahzifchanas idalischanu pee mahzifchanas tanis pee seminareem pastahwedamās elementar-skolās — dod lauskolu wirs-komisija.

29) Brogami preeksch mahzifchanas mahzibas-nodalās un preeksch mahzibas-stundu idalischanas us klassehm top apstipri-nati no eekschleetu Ministra, pehz tam kad lauskolu wirs-komisija tos pahrluhkojuse.

Latw. aw. nefs pahr Kursemes lauskolahm
schahdas sinas: Kursemē ir pa wisam 357 skolas, no kurahm 258 peeder priwatmuischu pagasteem un 99 krona pagasteem. Ja salihdsinam skolu skaitu ar eedsihwotaju skaitu, tad israhdahs, ka us il 1230 dwehf. nahf weena skola; bet kad pehz pastahwoscha skolas-likuma 1 skolai wajag buht jau us il 1000 dwehf., tad truhfstot wehl lihds 300 skolu. Is pastahwoschahm skolahm teekot usturetas 45 no muischahm, 108 no pagasteem, 151 no muischahm un pagasteem kopā un 52 no sewischkeem skolas-kapitaleem. Geksch 31 skolas teekot behrni skolā ehdinati; tahda ehdinaschana esot ihpaschi labi un lehti cetaisita kas-dangā. Tik 231 skola ir paschu namos: 126 skolas turpreti atronahs wehl pagaidu ehkās. Leelakā dala no skolas-nameem, proti 126, esot loti nederigi. Pee lauskolahm strahda 404 skolotaji un skolotaju palihgi (to starpā 11 skolotajas); 348 ir Latweeschi, 54 Wahzeeschi, 1 kristits Schihds, un 1 Polis. No wineem ir 191 mahzijuschees Zrlawas seminari, 3 Rihgas seminari, 71 elementar- un aprinka-skolās. Leeki amati bij 69 skolotajeem. Lones dabuja:

25	skolotaji	lihds	500	rbf.
8	"	"	250	"
119	"	"	200	"
205	"	"	150	"

Skolemu skaitis ir 23,764, no kureem 16,326 puifeni un 7438 meitenes. No scheem bij 4666 gada-skoleni un 19,100 seemas skoleni. Seemas-skolās 17,173 skoleni mahzijahs rakstih, 16,062 — rehkinah, 6527 — Kreewu walodu, 6554 Wahzu walodu. Mahziba seemas-skolās wilkabs zaur zaurim 13 1/2 nedelas — Gada laikā ir bijuschas 6 aprinka skolotaju-konferenzes un 49 masakas skolotaju-konferenzes.

Widsemes dseefmu-grahmata jaunā drukā.

"Mahjas weesa" 40. Nr. atradahs kahds „eefuhitits“, kurā pahr minetas dj. grahamatas jauno druku runajot tai peerahda daschadas wainas, kuras mehš ari saweem zeen. lasitajeem newaram wis flehpt. Pahrspreedejs, peeminejis, ka jaunās drukas grahamata bes isflaidrota eemesla par 20 kap. esot dargaka ne kā ar wezo druku, šaka pahr scho grahamtu tā:

"Pahr druku runajot japeemin, ka raksti weetahm neskaidri lasami, kas buhs par leelu kaweklli wezeem laudim, kam skaidra druka wajjadfiga; turklahst wehl daschā muhsu besnizā ir patumshi logi un tamdehl naw leels gaischums basnizā, preeksch kam atkal skaidra druka wajjadfiga. Schahdas neskaidras rakstu weetas ir no drukaschanas zehlfuschahs, un lai gan daschu Latweeschu grahamtu esmu redsejis, tomehr tahdu druku, ko weetahm ne lasiht newar, ne-esmu redsejis.

Tā nu reis eesahzis ar dseefmu-grahmatu nopuhletees, ari nehmohs pawalas brihschōs jauno druku ar wezo druku salihdsinahst un tē nu atradu, ka jaunā drukā daudj drukas-misejumi atrohnahs, weetahm neriktigi bohkstabi (burti) eelikti, weetahm bohkstabi islaisiti, weetahm pat wefels wahrds islaisits, tā ka pehz manahm dohmahm jaunās drakos dseefmu grahamata zaur tahdahm wainahm war palikt preeksch bruhleschanas nederiga. Skahdu drufku no schihm wainahm schē ussihmeschu, lai lasitaji paschi spreesch, waj tahs wainais leelas waj masas; waj dseefmu grahamata ar schahdahm wainahm bruhkejama waj ne."

Waj ruhmes deht mehš pasneedsam titai kahdu dalu no minetahm wainahm, kā tahs „M. w.“ ussihmetas:

	jaunā drukā ir	wezā drukā ir
3	lap. p. Lai	Lai
5	" Sems	Sems
6	" Slawehts	Slawehts
8	" Marj	Mahra
9	" La	Las
12	" man buhs	buhš man
13	" tuwu	tuwumā
14	" Schi	Schi
17	" Gull fillite	Gull fillite
20	" appruhtinatu	apgruhtinatu
21	" dseedaj's	dseedej's
23	" stahwa es	stahwu es
23	" apschehloschan	apschehlofchanu
24	" nesinnu	nesinn
26	" Tu effi schehlig's effi	Tu schehlig's effi
31	" steem	teem
31	" Las pats tohp irr winna	Las pats tohp winna
37	" Usiht	Ushit

(Beigums nahkofschā numurā.)

Atbildedamā redaktors un isdewejs: G. Mather.